

doi: 10.15407/ukrbotj74.05.469

Поширення в Україні *Morchella steppicola* (Pezizales, Ascomycota) – гриба, внесеного до Червоної книги України

Василь П. ГЕЛЮТА

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, Київ 01004, Україна
vheluta@botany.kiev.ua

Heluta V.P. **Distribution of *Morchella steppicola* (Pezizales, Ascomycota), a fungus listed in the Red Data Book of Ukraine, within the country.** Ukr. Bot. J., 2017, 74(5): 469–474.

M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine
2, Tereshchenkivska Str., Kyiv 01004, Ukraine

Abstract. *Morchella steppicola* (Pezizales, Ascomycota) was described by the Ukrainian mycologist M.Ya. Zerova on the basis of a sample collected by D.K. Zerov in 1930 in the outskirts of Karlivka town, Poltava Region. From the 1950s to 1990s, the fungus was found in Donetsk, Kherson, Kirovohrad, and Luhansk Regions. Since it was occasionally encountered, it was included in the second edition of the *Red Data Book of Ukraine* as a xeromeridional species with a disjunctive range in category III (a rare species). However, in 1991–2010, *M. steppicola* was recorded in a number of new localities in Cherkasy, Donetsk, Luhansk, Odesa, Sumy, and Zaporizhzhia Regions. The fungus was found not only in the virgin steppe, but also in disturbed plant communities: on burnt lands, sites used by off-road motor vehicles, pastures including those heavily trampled by cattle, along railroad tracks, on fire places in forest plantations, neglected lands. The third edition of the *Red Data Book of Ukraine* reports that *M. steppicola* was found in at least 12 regions of Ukraine. At present the fungus is also known in other countries, namely in Azerbaijan, Germany, Hungary, Kazakhstan, Moldova, Russia (Rostov Region), Serbia, Slovakia, Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan. Recently, the information flow about the distribution of *M. steppicola* in Ukraine has increased significantly. Therefore, the article contains all available data about the localities of this fungus registered after publication of the third edition of the *Red Data Book of Ukraine*. It is concluded that *M. steppicola* is a common species in the South of Ukraine. The fungus occurs quite often primarily in the steppe, but it is also widespread in the forest-steppe zone of Ukraine, producing numerous fruit bodies. Despite the fact that *M. steppicola* is listed in the *Red Data Book of Ukraine*, it is traditionally collected in large numbers by local population, which does not affect the condition of the fungus. Considering that neither *M. steppicola*, which is humus saprotroph, nor its habitats are threatened, it should be excluded from the *Red Data Book of Ukraine*. However, in the areas near the northern border of the *M. steppicola* range (Cherkasy, Khmelnysky, Kirovohrad, Kyiv, Odesa, Poltava, and Sumy Regions), the species should be protected at the regional level. It is noted that *M. steppicola* was apparently described in Hungary as *M. hungarica* Bánhegyi, as macroscopic features of the fruit bodies of the latter fully correspond to the ascomata of *M. steppicola* recorded in Ukraine. In addition, microscopic features of both species given in their descriptions completely coincide. Since the article by Zerova was published earlier than the one in which *M. hungarica* was described, the priority of Zerova as the author of the species is undeniable and the species name of this fungus should be *M. steppicola*.

Keywords: fungi, rare species, exclusion from the Red Data Book, South of Ukraine, Hungary, *Morchella hungarica*

Morchella steppicola (Pezizales, Ascomycota) описана українським мікологом М.Я. Зеровою (Zerova, 1941) на основі зразка, зібраного Д.К. Зеровим 1930 р. на околиці м. Карлівка Полтавської обл. Пізніше цей гриб був знайдений і поза межами України – в Казахстані, Росії (Ростовська обл.), Таджикистані, Туркменистані й Узбекистані, але траплявся там зрідка, поодиночними плодовими тілами, через що був занесений до "Красной

книги СССР" (Schwarzman, 1984). Зараз він відомий і в інших країнах: Азербайджані, Молдові, Німеччині, Сербії, Словаччині та Угорщині (Yatsiuk et al., 2016).

Після описання виду тривалий час про *M. steppicola* в Україні не було жодних відомостей. Вдруге він був виявлений лише у квітні 1950 р., В.Є. Балковським у дендропарку "Веселі Боковеньки" (Долинський р-н Кіровоградської обл.) (Andrianova et al., 2006). Через п'ять років, у квіт-

© В.П. ГЕЛЮТА, 2017

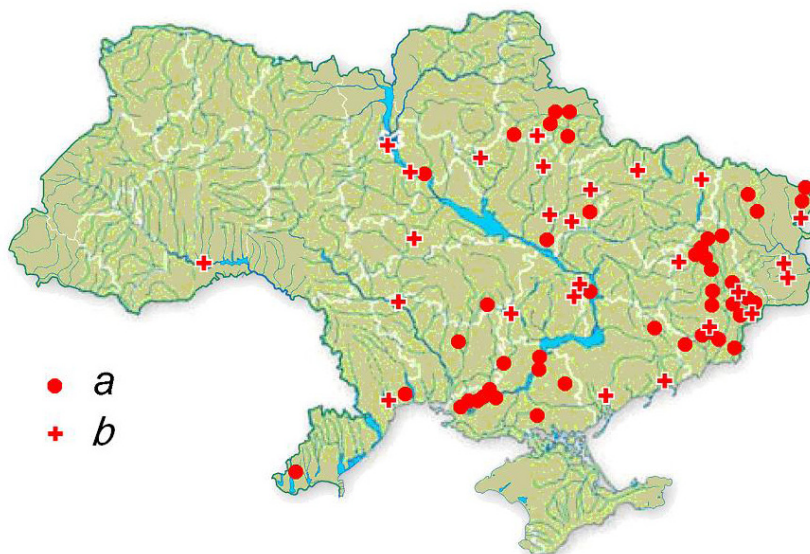

Рис. 1. Поширення *Morchella steppicola* на території України: *a* – відповідно до схеми, наведеної у Червоній книзі України (Heluta, Voiko, 2009), *b* – новіші додаткові відомості

Fig. 1. Distribution of *Morchella steppicola* in Ukraine: *a* – localities listed in the Red Data Book of Ukraine (Heluta, Voiko, 2009), *b* – recent additional data

ні–травні 1955 р., гриб знайдено в степових заповідниках „Стрільцівський степ” (Луганська обл.) (Andrianova et al., 2006), „Кам'яні Могили” й „Хомутовський степ” (Донецька обл., Запорізька обл.) (Zerova, 1956; Andrianova et al., 2006). Після значної перерви наводиться інформація про його знахідки в п'яти локалітетах Херсонської обл. (Smitska, Voiko, 1988). При цьому зазначається, що плодове тіла трапляються групами та можуть утворювати „відьомські кільця” з 15–20 аском. Оскільки пізніше про *M. steppicola* в Україні не було відомостей, склалося враження про рідкісність даного гриба. З огляду на це вид був занесений до другого видання „Червоної книги України” як ксеромеридіональний з диз'юнктивним ареалом зі статусом III категорії (рідкісний вид) (Smitska, 1996).

Звичайно, включення *M. steppicola* до „Червоної книги України” привернуло до цього виду увагу ботаніків і мікологів, що працювали в степовій і лісостеповій зонах. Гриб було знайдено в ряді нових локалітетів у Донецькій, Запорізькій, Луганській, Одеській, Сумській та Черкаській областях (Solomakha, Prudenko, 1998; Karpenko, 2004, 2009; Hayova, 2005; Kutkova, Sukhomlyn, 2007; Sukhomlyn et al., 2007; Dzhagan et al., 2008; Dudka et al., 2009; Tkachenko et al., 2009). Чи не найбільше місцезнаходжень *M. steppicola* (понад 20) наводиться для Донецької обл. (Kutkova, Sukhomlyn, 2007; Sukhomlyn et al., 2007). При цьому зазначається, що гриб зростає в порушених екотопах: на

згаріщах, ділянках, які зазнавали дії механічних транспортних засобів, пасовищах, особливо значно витоптаних великою рогатою худобою, уздовж залізничних колій, на згаріщах у насаджених лісах. Наведена вище інформація була узагальнена при підготовці третього видання „Червоної книги України”. У результаті вказується (Heluta, Voiko, 2009), що *M. steppicola* була знайдена щонайменше в 12 областях України – крім вищезазначених семи, ще у Дніпропетровській, Київській, Кіровоградській, Миколаївській та Полтавській (рис. 1).

Розширення доступу до електронних ресурсів в Україні дозволило значно збільшити обсяг відомостей про поширення *M. steppicola*. Так, тільки впродовж весни 2017 р. отримані повідомлення про знахідки гриба у багатьох місцях Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Київської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Харківської, Хмельницької та Черкаської областей (рис. 1). Наводимо перелік цих нових місцезнаходжень (з точністю до рівня району, оскільки поширення детальної інформації про місцезростання видів, внесених до „Червоної книги України”, заборонено Законом України про Червону книгу України (стаття 12). До переліку також включені нещодавні відомості, отримані з нечисленних літературних джерел (Besedina, Stetsiuk, 2010; Dzhagan et al., 2010; Sukhomlyn, 2010; Yatsiuk et al., 2016).

Дніпропетровська обл.: м. Кривий Ріг, весна 2015 р., Д. Ганжа; там само і тоді ж, В. Селідов;

там само, 01.04.2017, В. Тротнер (вапнякові схили, вкриті різнотрав'ям); Солонянський р-н, кінець травня 2016 р., В. Суслов (значна кількість плодкових тіл на площі 1 га); там само, 13–16.04.2017, Д. Фабрикант, Л. Фабрикант (горби, вкриті степовою рослинністю, закинутий шовковичний сад; сотні плодкових тіл на багатьох гектарах).

Донецька обл.: Амвросіївський р-н, 19.04.2017, Ю. Журба (біля сотні плодкових тіл); Волноваський р-н, Великоанадольський ліс (Сухомлин, 2010); Олександрівський р-н, 18.04.2017, Є. Руденко; Харцизька міська рада, м. Іловайськ, 18 квітня, Ю. Журба (масово).

Запорізька обл.: Бердянський р-н, Мелітопольський р-н, весна 2014–2016 рр., С. Кисіль (біля сосняків, щорічно, десятки плодкових тіл).

Київ, Голосіївський парк, 16.04.2016, З. Косинська.

Київська обл.: Кагарлицький р-н, 15.04.2017, М.М. Сухомлин (уздовж ґрунтових доріг, на схилах степових ділянок).

Луганська обл.: Біловодський р-н, 16.04.2017, О. Логунов (декілька десятків плодкових тіл); Лутугинський р-н, щорічно навесні, А. Джос (степові схили, днища балок, багаторічні посіви кормових трав, уздовж лісосмуг, масово); Свердловський р-н, квітень 2011 р., А. Біатов (Yatsiuk et al., 2016); там само, 20.04.2014, А.О. Пономарева, І.І. Морозова (Yatsiuk et al., 2016); там само, 25.04.2014, травень 2014 р., А.О. Пономарева (Yatsiuk et al., 2016).

Миколаївська обл., м. Первомайськ, травень 2016 р., І. Кулікова.

Одеська обл., за 25 км на північ від м. Одеса, 31.03, 07.04.2017, Ю. Неживий (плодкових тіл багато).

Полтавська обл.: Гадяцький р-н, 05.05.2006, Н.О. Стецюк (декілька екземплярів) (Besedina, Stetsiuk, 2010); Кобеляцький р-н, степові схили, 02.05.1996, І.С. Беседіна (одне плодове тіло), там само навесні 2006 і 2007 рр. плодоносив масово, у 2008 і 2010 рр. зареєстровано лише декілька екземплярів (Besedina, Stetsiuk, 2010); квітень 2009 р., Н.О. Гуріненко, І.С. Беседіна (5 екземплярів) (Besedina, Stetsiuk, 2010); Пирятинський р-н, крутий схил із лучно-степовою рослинністю, квітень 2007 р., О.О. Сенчило (декілька екземплярів) (Besedina, Stetsiuk, 2010); там само, 22.04.2009, О.О. Сенчило (Dzhagan et al., 2010); там само, 04.05.2009, В.В. Джаган (свіже згарище на місці ковилового степу) (Dzhagan et al., 2010); Чутівський р-н, степовий схил, квітень 2008 р.,

Н.О. Стецюк (декілька екземплярів) (Besedina, Stetsiuk, 2010); Шишацький р-н, степовий схил, 15.04.2006, Н.О. Стецюк (декілька екземплярів, плодкові тіла дрібні) (Besedina, Stetsiuk, 2010).

Харківська обл.: Дворічанський р-н, степова ділянка, 24.04.2017, Г. Височина; Харків, 01.04.17, І. Козицький (степова ділянка, одне плодове тіло, в попередні роки було чимало, тут та в інших місцях міста).

Хмельницька обл., Кам'янець-Подільський р-н, 09.04.2017, Ю. Стороженко.

Черкаська обл., Звенигородський р-н, 17.04.2017, В. Козленко (близько 20–30 плодкових тіл в одному місці діаметром близько 10 м).

Отже, за нашими спостереженнями та зібраними нами новими відомостями, *M. steppicola* є звичайним видом на Півдні України. Він трапляється досить часто насамперед у Степу, однак поширений і в лісостеповій зоні України. Гриб займає відкриті схили, пасовища, перелоги, розріджені лісосмуги, згарища, утворюючи масово плодкові тіла. Незважаючи на те, що він занесений до "Червоної книги України", традиційно у великій кількості збирається населенням (рис. 2), що аж ніяк не позначається на його кількості.

З огляду на те, що грибу *M. steppicola*, який є екологічно малоспеціалізованим гумусовим сапротрофом, та його місцезростанням (за виключенням степових, які потребують охорони через наявність рідкісних видів судинних рослин) ніщо не загрожує, він має бути виключеним з Червоної книги України. Однак в областях, через які проходить північна межа ареалу *M. steppicola* (Київська, Кіровоградська, Одеська, Полтавська, Сумська, Черкаська та Хмельницька), вид необхідно охороняти на регіональному рівні.

Цікаво зазначити, що *M. steppicola*, очевидно, була описана і в Угорщині як *Morchella hungarica Bánhegyi* (Bánhegyi, 1941), оскільки за макроскопічними ознаками плодів тіла цього виду цілком відповідають аскомам *M. steppicola*, які ми спостерігаємо в Україні, а мікроскопічні ознаки обох видів, які наведені в першоописах, повністю збігаються. Опис *M. hungarica* базується на зразку, зібраному 7 травня 1941 р., отже вид був описаний не раніше травня згаданого року. Стаття ж М.Я. Зерової була опублікована в першому номері "Ботанічного журналу АН УРСР", який було видано до травня 1941 р. Таким чином, пріоритет М.Я. Зерової як автора виду є незаперечним і гриб має називатися *M. steppicola*.

Рис. 2. Плодові тіла *Morchella steppicola* (у відрах) та *Lepista personata* (Fr.) Cooke (на поверхні стола), зібрані в Донецькій обл. з метою вживання в їжу (фото Ю. Журби)

Fig. 2. Fruit bodies of *Morchella steppicola* (in buckets) and *Lepista personata* (Fr.) Cooke (on the table) collected in Donetsk Region for the purpose of eating (photo by Yu. Zhurba)

Подяки

Автор щиро вдячний проф. М.М. Сухомлин та всім грибникам-аматорам, які надали інформацію про нові місцезнаходження *M. steppicola*, а також пану В. Вороніну та пану Є. Руденку за створення у "Фейсбуці" відповідно груп "Грибне місце" і "Гриби України", які були використані як додаткове джерело інформації для підготовки цієї статті.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Andrianova T.V., Dudka I.O., Hayova V.P., Heluta V.P., Isikov V.P., Kondratiuk S.Ya., Krivomaz T.I., Kuzub V.V., Minter D.W., Minter T.J., Prydiuk M.P., Tykhonenko Yu.Ya. *Fungi of Ukraine*, 2006, available at: <http://www.cybertruffle.org.uk/ukrafung/eng> [website, version 1.00].
- Bánhegyi J. Néhány érdekes *Morchella* a Vérteshegységéből. *Borbásia*, 1941, 3(4–7): 84–90.
- Besedina I.S., Stetsiuk N.O. In: *Roslynniy svit u Chervoniy knyzi: vprovadzhennia Hlobalnoi stratehii zberezhennia roslin: mat. mizhnar. nauk. konf. (11–15 zhovtnia 2010 r., Kyiv)*, Kyiv: Alterpress, 2010, pp. 215–217. [Беседина І.С., Стецюк Н.О. Стан збереження та охорони раритетної мікобіоти на території Полтавської області (Україна). В кн.: *Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин: мат. міжнар. наук. конф. (11–15 жовтня 2010 р., Київ)*, Київ: Альтерпрес, 2010, с. 215–217].

- Dudka I.O., Heluta V.P., Andrianova T.V., Hayova V.P., Tykhonenko Yu.Ya., Prydiuk M.P., Golubtsova Yu.I., Kryvomaz T.I., Dzhagan V.V., Leontiev D.V., Akulov O.Yu., Syvokon O.V. *Hryby zapovidnykiv ta natsionalnykh pryrodnykh parkiv Livoberezhnoi Ukrainy*, Kyiv: Aristei, 2009, vol. 2, 428 pp. [Дудка І.О., Гелюта В.П., Андрианова Т.В., Гайова В.П., Тихоненко Ю.Я., Придюк М.П., Голубцова Ю.І., Кривомаз Т.І., Джаган В.В., Леонт'єв Д.В., Акулов О.Ю., Сивоконь О.В. *Гриби заповідників та національних природних парків Лівобережної України*, Київ: Арістей, 2009, т. 2, 428 с.].
- Dzhagan V.V., Prudenko M.M., Heluta V.P. *Hryby Kanivskoho pryrodnoho zapovidnyka*, Kyiv: VPTs Kyiv. universytet, 2008, 271 pp. [Джаган В.В., Пруденко М.М., Гелюта В.П. *Гриби Канівського природного заповідника*, Київ: ВПЦ "Київ. університет", 2008, 271 с.].
- Dzhagan V.V., Prydiuk M.P., Senchylo O.O. *Ukr. Bot. J.*, 2010, 67(4): 587–595. [Джаган В.В., Придюк М.П., Сенчило О.О. Нові знахідки макроміцетів, занесених до "Червоної книги України". *Укр. бот. журн.*, 2010, 67(4): 587–595].
- Hayova V.P. *Zbirn. nauk. prats Luhansk. nats. ahrar. un-tu*, Ser. Biol. nauky, 2005, 56(79): 117–129. [Гайова В.П. Аскоміцети Луганського природного заповідника (крім порядку *Erysiphales*). *Зб. наук. праць Луганськ. нац. агр. ун-ту*, Сер. Біол. науки, 2005, 56(79): 117–129].

- Heluta V.P., Boiko M.F. Zmorshok stepovyi. *Morchella steppicola* Zerova. In: *Chervona knyha Ukrainy. Roslynnyi svit (Red Data Book of Ukraine. Plant Kingdom)*. Ed. Ya.P. Didukh, Kyiv: Globalconsulting, 2009, p. 783. [Гелюта В.П., Бойко М.Ф. Зморшок степовий. *Morchella steppicola* Zerova. В кн.: *Червона книга України. Рослинний світ*. Ред. Я.П. Дідух, Київ: Глобалконсалтинг, 2009, с. 783].
- Karpenko K.K. *Ukr. Bot. J.*, 2004, 61(2): 34–35. [Карпенко К.К. Нові та рідкісні для України види макроміцетів із північно-східної частини Лівобережного Лісостепу. *Укр. бот. журн.*, 2004, 61(2): 34–35].
- Karpenko K.K. *Makromitsety zapovidnykh terytoriy Sums'koї oblasti*, Sumy: PP Vynnychenko M.D., 2009, 356 pp. [Карпенко К.К. *Макроміцети заповідних територій Сумської області*, Суми: ПП Вінниченко М.Д., 2009, 356 с.].
- Kutkova O.V., Sukhomlyn M.M. *Nauk. visnyk Volyn. univ.*, 2007, 11(2): 122–124. [Куткова О.В., Сухомлин М.М. Поширення представників родини *Morchellaceae* на території України. *Наук. вісн. Волин. ун-ту*, 2007, 11(2): 122–124].
- Schwarzman S.R. *Smorchok stepnoi*. In: *Krasnaya kniga SSSR*, Moscow: Lesnaya promyshlennost, 1984, vol. 2, p. 410 [Шварцман С.Р. Сморчок степной. В кн.: *Красная книга СССР*, М.: Лесная пром-сть, 1984, т. 2, с. 410].
- Smitska M.F. *Zmorshok stepovyi*. In: *Chervona knyha Ukrainy. Roslynnyi svit*, Kyiv: Ukr. entsykl., 1996, p. 534 [Сміцька М.Ф. Зморшок степовий. В кн.: *Червона книга України. Рослинний світ*, Київ: Укр. енцикл., 1996, с. 534].
- Smitska M.F., Boiko M.F. *Ukr. Bot. J.*, 1988, 45(2): 71–72. [Сміцька М.Ф., Бойко М.Ф. Нове місцезнаходження *Morchella steppicola* Zerova в УРСР. *Укр. бот. журн.*, 1988, 45(2): 71–72].
- Solomakhina V.V., Prudenko M.M. *Pratsi Kaniv. zapovidnyka*, 1998, 11: 1–107. [Соломашина В.М., Пруденко М.Н. Гриби (Mycobiota) Каневского заповедника. В зб.: *Праці Канів. запов.*, 1998, 11: 1–107].
- Sukhomlyn M.M. *Pryroda Zakhidnogo Polissia ta prylehlykh terytoriy*, 2010, 7: 102–107. [Сухомлин М.М. Колекція грибів-макроміцетів як основа стратегії збереження генофонду базидіальних й аскоміцетних грибів. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій*, 2010, 7: 102–107].
- Sukhomlyn M.M., Kutkova O.V., Panina Z.O. *Ukr. Bot. J.*, 2007, 64(6): 867–874. [Сухомлин М.М., Куткова О.В., Паніна З.О. *Morchella steppicola* Zer.: морфологічні особливості, ультраструктура та поширення в Південно-Східній Україні. *Укр. бот. журн.*, 2007, 64(6): 867–874].
- Tkachenko F.P., Popova O.M., Babenko O.A. *Ukr. Bot. J.*, 2009, 66(2): 250–253. [Ткаченко Ф.П., Попова О.М., Бабенко О.А. Нові знахідки грибів, занесених до Червоної книги України (Одеська обл.). *Укр. бот. журн.*, 2009, 66(2): 250–253].
- Yatsiuk I., Saar I., Kalamees K., Sulaymonov S., Gafforov Y., O'Donnell K. Epitypification of *Morchella steppicola* (*Morchellaceae*, *Pezizales*), a morphologically, phylogenetically and biogeographically distinct member of the Esculenta Clade from central Eurasia. *Phytotaxa*, 2016, 284(1): 31–40.
- Zakon Ukrainy pro Chervonu knyhu Ukrainy* [Закон України про Червону книгу України (Редакція від 05.03.2017)], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3055-14>
- Zerova M.Ya. *Bot. J. AN URSR*, 1941, 2(1): 155–159. [Зерова М.Я. Новый зморшок з цілинного степу (*Morchella steppicola* Zerova sp. nov.). *Бот. журн. АН УРСР*, 1941, 2(1): 155–159].
- Zerova M.Ya. *Ukr. Bot. J.*, 1956, 13(2): 68–76. [Зерова М.Я. Наземні гриби цілинних степів Української РСР. *Укр. бот. журн.*, 1956, 13(2): 68–76].

Рекомендує до друку
В.П. Гайова

Надійшла 07.08.2017

Гелюта В.П. Поширення в Україні *Morchella steppicola* (Pezizales, Ascomycota) – гриба, внесеного до Червоної книги України. Укр. бот. журн., 2017, 74(5): 469–474.

Morchella steppicola (Pezizales, Ascomycota) описаний українським мікологом М.Я. Зеровою на основі зразка, зібраного Д.К. Зеровим у 1930 р. на околиці м. Карлівка Полтавської обл. У 1950–1990 рр. гриб знайдено в Донецькій, Кіровоградській, Луганській та Херсонській обл. Оскільки він траплявся зрідка, його було внесено до другого видання "Червоної книги України" як ксеромеридіональний вид з диз'юнктивним ареалом зі статусом III категорії (рідкісний вид). Однак у 1991–2010 рр. *M. steppicola* був зареєстрований в ряді нових локалітетів у Донецькій, Запорізькій, Київській, Луганській, Одеській, Сумській та Черкаській обл. Вид траплявся не лише в природних степових, а й у порушених ектопах: на степових згарищах, перелогах, ділянках, які називали дії механічних транспортних засобів, пасовищах, особливо витоптаних великою рогатою худобою, уздовж залізничних колій, на згарищах у насаджених лісах тощо. У третьому виданні "Червоної книги України" повідомляється, що *M. steppicola* було знайдено щонайменше в 12 областях України. На сьогодні гриб відомий і в інших країнах: Азербайджані, Казахстані, Молдові, Німеччині, Росії (Ростовська обл.), Сербії, Словаччині, Таджикистані, Туркменістані, Угорщині та Узбекистані. Останнім часом кількість інформації про поширення *M. steppicola* в Україні значно збільшилася. Тому в статті наведено відомості про локалітети цього гриба, зареєстровані після виходу в світ 3-го видання "Червоної книги України". Робиться висновок, що *M. steppicola* є звичайним видом на півдні України, трапляється досить часто, насамперед у Степу, однак поширений і в лісостеповій зоні України. Не зважаючи на те, що вид внесений до "Червоної книги України", його плодове тіла традиційно у великій кількості збираються населенням, що аж ніяк не позначається на стані популяції цього виду. З огляду на те, що ні грибу *M. steppicola*, який є екологічно малоспеціалізованим гумусовим сапротрофом, ні переважній кількості його місцезростань ніщо не загрожує, він має бути виключеним з "Червоної книги України". Однак в областях, через які проходить північна межа ареалу *M. steppicola* (Київська, Кіровоградська, Одеська, Полтавська, Сумська, Черкаська та Хмельницька), вид потребує охорони на регіональному рівні. Зазначається, що цей же вид, очевидно, був описаний і в Угорщині як *M. hungarica* Bánhegyi, оскільки за макроскопічними ознаками плодове тіла останнього цілком відповідають аскомам *M. steppicola*, які ми спостерігаємо в Україні, а мікроскопічні ознаки обох видів, наведені в першоописах, повністю збігаються. Оскільки стаття М.Я. Зерової була опублікована раніше (до травня 1941 р.), ніж був описаний вид *M. hungarica* (травень 1941 р.), пріоритет М.Я. Зерової як автора виду є незаперечним і цей гриб має називатися саме *M. steppicola*.

Ключові слова: гриби, рідкісний вид, виключення з Червоної книги, південь України, Угорщина, *Morchella hungarica*

Гелюта В. П. Распространение в Украине *Morchella steppicola* (Pezizales, Ascomycota) – гриба, занесенного в Красную книгу Украины. Укр. бот. журн., 2017, 74(5): 469–474.

Morchella steppicola (Pezizales, Ascomycota) описан украинским микологом М.Я. Зеровой на основе образца, собранного Д.К. Зеровым в 1930 г. на окраине г. Карловка Полтавской обл. В 1950–1990 гг. гриб был найден в Донецкой, Кіровоградской, Луганской и Херсонской обл. Поскольку он встречался изредка, был включен во второе издание "Красной книги Украины" как ксеромеридиональный вид с диз'юнктивным ареалом со статусом III категории (редкий вид). Однако в 1991–2010 гг. *M. steppicola* был зарегистрирован в ряде новых локалитетов в Донецкой, Запорожской, Киевской, Луганской, Одесской, Сумской и Черкасской обл. Вид встречался не только в естественных степных, но и в нарушенных экотопах: на степных пожарищах, заброшенных землях, участках, которые испытывали действия механических транспортных средств, пастбищах, особенно вытоптанных крупным рогатым скотом, вдоль железнодорожных путей, на пожарищах в насаженных лесах. В третьем издании "Красной книги Украины" сообщается, что *M. steppicola* был найден по меньшей мере в 12 областях Украины. Сейчас гриб известен и в других странах: Азербайджане, Венгрии, Германии, Казахстане, Молдове, России (Ростовская обл.), Сербии, Словакии, Таджикистане, Туркменистане и Узбекистане. В последнее время количество информации о распространении *M. steppicola* в Украине значительно возросло. Поэтому в статье приведены данные о локалитетах этого гриба, зарегистрированных после выхода в свет 3-го издания "Красной книги Украины". Делается вывод о том, что *M. steppicola* является обычным видом на юге Украины. Он встречается довольно часто прежде всего в Степи, однако распространен и в лесостепной зоне Украины. Не смотря на то, что вид занесен в "Красную книгу Украины", его плодовые тела традиционно в большом количестве собирает население, что отнюдь не сказывается на состоянии популяции этого вида. Учитывая то, что ни грибу *M. steppicola*, который является экологически малоспециализированным гумусовым сапротрофом, ни большинству его местопроизрастаний ничто не угрожает, он должен быть исключен из Красной книги Украины. Однако в областях, через которые проходит северная граница ареала *M. steppicola* (Киевская, Кіровоградская, Одесская, Полтавская, Сумская, Черкасская и Хмельницкая), вид должен охраняться на региональном уровне. Отмечается, что этот же вид, очевидно, был описан и в Венгрии как *M. hungarica* Bánhegyi, поскольку по макроскопическим признакам плодовые тела последнего вполне соответствуют аскомам *M. steppicola*, которые мы находим в Украине, а микроскопические признаки обоих видов, приведенные в их описаниях, полностью совпадают. Поскольку статья М.Я. Зеровой была опубликована раньше (до мая 1941 г.), чем был описан вид *M. hungarica* (май 1941 г.), пріоритет М.Я. Зеровой как автора вида является неоспоримым и этот гриб должен называться *M. steppicola*.

Ключевые слова: грибы, редкий вид, исключение из Красной книги, юг Украины, Венгрия, *Morchella hungarica*